

Maria Skłodowska-Curie / Promieniowanie i jego detekcja

1. Kim była Maria?

Postać nietuzinkowa i inspirująca. Jako jedyna otrzymała nagrodę Nobla z dwóch dziedzin (1903 i 1911) z fizyki i chemii za badania nad promieniotwórczością a później za wydzielenie radu. Jako odkrywczyni radu i drugiego bardzo radiotoksycznego pierwiastka polonu bardzo aktywnie włączała się w upowszechnienie wiedzy na temat promieniotwórczości oraz wspomagała rozwój zastosowań, szczególnie w zakresie medycyny. W czasie wojny organizowała pomoc medyczną dla żołnierzy, w tym mobilne stanowiska do prześwietleń. Współcześnie wiadomo, że rodzajów promieniowania jest kilka: alfa, beta, gamma etc. Każdy rodzaj ma zupełnie inne właściwości i postać, ale cechą wspólną jest jonizacja materii powstająca w efekcie oddziaływania z nią.

2. Zastosowania współczesne promieniotwórczości są bardzo wszechstronne:

energetyka jądrowa, medycyna nuklearna, defektoskopia (ocena szczelności i defektów odlewów lub rur), czujki dymu, sterylizacja, datowanie etc (każdy pewnie zna wiele przykładów, o których można chwilę dodatkowo poopowiadać). Zapewne wiecie, że promieniowanie może nas leczyć, czy pozwala produkować energię. Musimy jednak pamiętać, że promieniowanie ma również niekorzystny wpływ na nasz organizm.

3. Przedmioty codziennego użytku, żywność, a dalej nawet nasze ciało zawierają naturalne radionuklidy. By przybliżyć tematykę detekcji promieniowania proponujemy kilka doświadczeń:

a) Za czasów Marii Skłodowskiej-Curie znane były pierwsze liczniki promieniowania w postaci np. licznika Geigera Millera. Jego odpowiednik mamy w ręcznych radiometrach.

Np. radiometrem wykonujemy pomiar tła (małym dzieciakom można pomierzyć rączki, telefony komórkowe, etc) i następnie pomiar na źródle np. siatce torowej (beżowa koperta) lub zegarku, skałach (minerał z Kletna tj. okolic kopalni uranu), granit strzegomski, lawa z Wezuwiusza,

b) W praktycznych pomiarach zwykle chcielibyśmy wiedzieć, jakie izotopy promieniotwórcze występują w przedmiotach codziennego użytku i czy ewentualnie stosowanie tych przedmiotów nie wiąże się z narażeniem radiologicznym. Najłatwiej i najwszechstronniej analizy składu izotopowego przedmiotu możemy wykonać poprzez pomiar promieniowania gamma, które bardzo często towarzyszy pozostałym rodzajom promieniowania. W związku z tym wykonujemy pomiar na spektrometrze promieniowania gamma. Pomiar zegarka zwykle zajmuje chwilę, w związku z tym bardzo szybko na podstawie uzyskanego widma spektrometrycznego można zidentyfikować skład izotopowy pod względem jakościowym i ilościowym. Położenie pików na widmie (oś x) mówi o energii emitowanego promieniowania, a więc identyfikuje izotop promieniotwórczy, a pole powierzchni pod pikiem jest informacją o aktywności izotopu w próbce.

c) pomiar na spektrometrze beta wydaje się nieco bardziej skomplikowany ze względu na fakt, że widmo promieniowania beta ma charakter ciągły, a więc zdecydowanie bardziej rozlany względem dyskretnego promieniowania gamma. Tym razem ocenę składu próbki będącej mieszaniną różnych izotopów jest trudno wykonać. W takiej sytuacji w praktyce

stosuje się radiochemiczną procedurę separacji pierwiastków w próbce, a następnie dokonuje się analizy próbki poprzez badanie zasięgu promieniowania beta. Zasięg promieniowania jest funkcją energii promieniowania, a więc jest możliwość zidentyfikowania składu izotopowego w badanej wyseparowanej próbce. Na potrzeby naszego doświadczenia dostarczone będzie przykładowe źródło konkretnego izotopu dające proste widmo beta.